

PUUMALAN KUNNAN
SUUNNITELMA
IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN TUKEMISEKSI
2022–2025

SISÄLLYS

1	Johdanto.....	3
2	Suunnitelman tausta.....	5
3	Ikääntyneiden hyvinvoinnin tila Puumalassa.....	7
4	Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030.....	11
5	Puumalan kuntastrategia.....	12
6	Vanhus- ja vammaisneuvoston toimintasuunnitelma.....	14
7	Hyvinvointikertomukset ja -suunnitelmat.....	16
8	Puumalan keskeiset palvelut ikääntyneille.....	18
9	Ikäihmisten seminaari 2022.....	20
10	Ikääntyneen väestön suunnitelman tavoitteet Puumalassa.....	23
11	Suunnitelman tarkistaminen ja arviointi.....	26
12	LÄHTEET.....	27

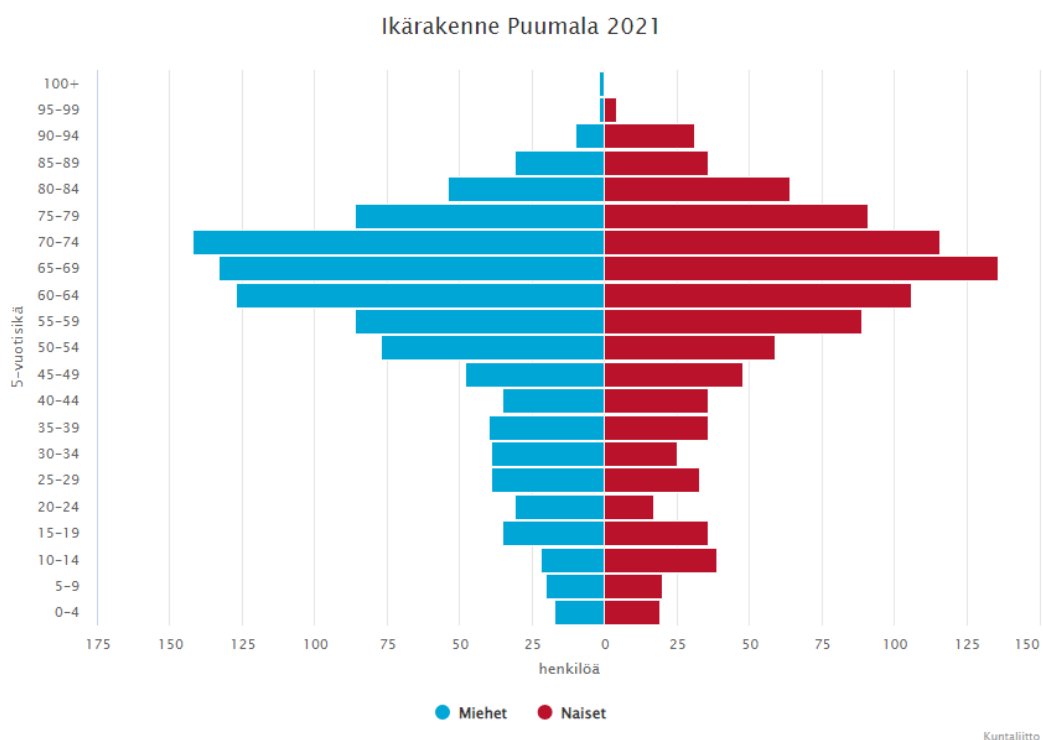
1 JOHDANTO

Puumala on demografisesti tarkasteltuna Etelä-Savon ikääntynein kunta ja myös valtakunnallisesta näkökulmasta katsottuna Suomen ikääntyneimpiä kuntia. Tilastokeskuksen (1) mukaan vuonna 2021 noin 23 % Suomen väestöstä oli 65-vuotiaita tai iäkkäämpiä. Puumalassa vastaava osuus oli hieman yli 44 % (44,3 %). Ikääntyneempää väestöä löytyy Suomen kunnista ainoastaan Kuhmoisista (44,6 %). Sysmässä prosenttiosuus kunnan yli 65-vuotiaista on sama (44,3 %) kuin Puumalassa. Liminka on puolestaan väestön osalta nuorin kunta, sillä Limingassa yli 65-vuotiaiden osuus on vain vajaa 11 % (10,8 %). Puumalan ikääntyneen ikärakenteen havaitsee hyvin, kun vertaa kunnan väestöpyramidia (Kuva 1) koko Suomen väestöpyramidiin (Kuva 2).

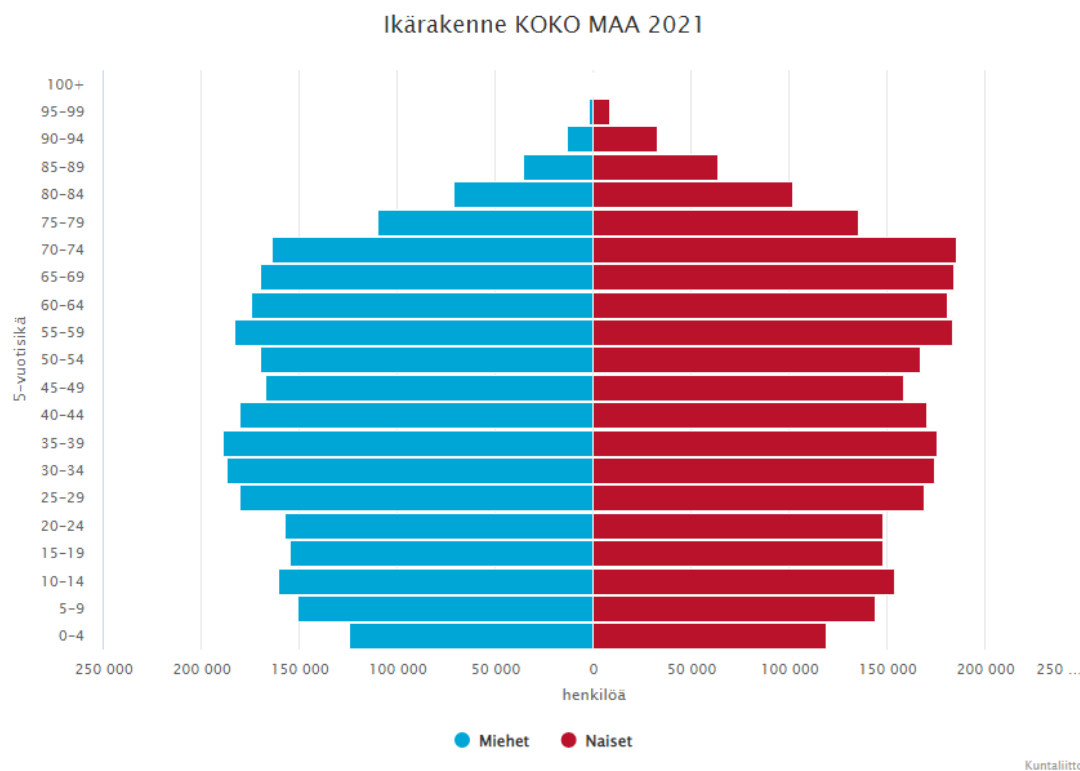
Väestöllinen huoltosuhde (2) kuvaa lasten ja vanhuseläkeikäisten määrän suhdetta työikäisen väestön määrään. Kyseinen mittari pohjautuu ainoastaan väestön ikärakenteeseen eikä se ota huomioon työllisyyttä. Mitä enemmän kunnassa on lapsia ja/tai ikäihmisiä, sitä korkeampi on huoltosuhdetta mittaava arvo. Puumalassa väestöllinen huoltosuhde oli 103,2 vuonna 2021, kun se Etelä-Savon maakunnassa oli keskimäärin 80,4. Suomessa oli 17 kuntaa, jossa väestöllinen huoltosuhde oli korkeampi kuin Puumalassa vuonna 2021. Koko maassa kyseinen luku oli keskimäärin 62,4.

Ikääntyvät ovat merkittävä ja tärkeä kokonaisuus Puumalassa. Sekä ikääntyneiden itse, mutta myös heidän omaisten sekä iäkkäiden parissa toimivien ja työskentelevien on hyvä pohtia ja tarkastella ikääntymisen mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia. Ikääntyvät tulisi nähdä yhteiskunnan voimavarana ja osana yhteiskunnan vahvuutta. Merkittävä osa ikääntyneistä on aktiivisia kansalaisia, jotka rakentavat kuntaa ja yhteiskuntaa omalla panoksellaan.

Myös Puumalan on tunnistettava entistä vahvemmin väestön ikääntymisen tuoma yhteiskunnallinen muutos ja varauduttava siihen. Kuntaa ja yhteiskuntaa tulisi kehittää siten, että kansalaisten terveiden elinvuosien määrä lisääntyy ja toimintakyky paranee samalla, kun palveluiden tarve pysyy kohtuullisena. Toiminnan avainsanoja ovat ennaltaehkäisy, ennakointi, oikea-aikaisuus, tehokkuus ja vaikuttavuus. Miten Puumalasta saadaan entistä välittävämpi ja ikäystävällisempi kunta? Tässä suunnitelmassa tuodaan esille keinoja tukea ikääntyviä puumalalaisia.

Kuva 1. Puumalan kunnan väestörakenne vuonna 2021 väestöpyramidilla kuvattuna (3).

Kuva 2. Suomen väestörakenne vuonna 2021 väestöpyramidilla kuvattuna (3).

2 SUUNNITELMAN TAUSTA

Kansalliset vaatimukset ohjaavat kuntia laatimaan ikääntyvien palvelusuunnitelmia ottaen huomioon niin kunnan omat kuin alueelliset erityispiirteet. Sosiaali- ja terveysministeriön *lääkkäiden laatusuositus* (4) ja *Ikäohjelma* (5) ohjaavat hyvää ikääntymistä tukevien palveluiden laadukkaaseen järjestämiseen. Niin sanotun *Vanhuspalvelulain* (980/2012) mukaan kunnan on järjestettävä muun muassa ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja (6). Ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevia henkilöitä, eli 63 vuotta täyttäneitä.

Edellisessä kappaleessa mainituista ohjeista, suosituksista ja määräyksistä sosiaali- ja terveysministeriön *Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030* (5) ja *Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023* (4) ovat keskeisiä ohjeistuksia ikäihmisten laadukkaiden ja kustannustehokkaiden palvelujen järjestämiseksi. Kansallinen ikäohjelma on osa hallitusohjelman mukaista sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutosta, jonka keskeisenä tavoitteena on

- kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja,
- turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveystaloudet,
- parantaa palveluiden laatua, saatavuutta ja saavutettavuutta sekä
- kehittää iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta.

Edellä mainittujen asiakirjojen ja ohjeiden pohjalta on rakennettu *Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030* (7). Etelä-Savon ikäohjelma on suunnittelukokonaisuus, jossa tuodaan esille palvelujen nykytila sekä asiakkaiden tarpeista lähtevät ja autenttisisissa toimintaympäristöissä tapahtuvat muutokset lähivuosina. Etelä-Savon ikäohjelma on laadittu yhteiskehittämisen menetelmää käyttäen. Laadinnassa on ollut mukana kattava joukko alueellisia sidosryhmiä ja Etelä-Savon alueen ikääntyneiden palvelujen ydinryhmien edustajia. Puumalan vanhus- ja vammaisneuvosto on osallistunut Etelä-Savon ikäohjelman laadintaan.

Vuoden 2023 alusta lähtien Etelä-Savon hyvinvointialue on vastannut palvelujen järjestäjänä ikääntyvän väestön palvelukokonaisuuksien suunnittelusta sekä palvelukokonaisuuksien laadun, vaikuttavuuden ja kustannusten seurannasta. Tämän ja Etelä-Savon yhteisen ikäohjelman takia Puumalan kunnan ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa omaa iäkkäiden hyvinvointiohjelmaa. Kunta voi miettiä yhdessä toisen, kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden kanssa hyvinvointialueen ohjelman ohessa keinoja ja mahdollisuuksia hyvän ikääntymisen tukemiseen. Juuri tämä on tämän Puumalan kunnan ikääntyvän väestön tukemisen suunnitelman tarkoitus.

Puumalan kunnan suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi laadittiin syksyn 2022 ja alkutalven 2023 aikana. Vanhus- ja vammaisneuvosto päätti syyskuun 2022 kokouksessaan, että suunnitelman

työstämisen työryhmään nimetään vanhus- ja vammaisneuvostosta puheenjohtaja Kari Laamanen sekä jäsenistä Sonja Hämäläinen, Anu Valtonen ja Helvi Valtonen. Lisäksi vanhus- ja vammaisneuvosto kutsui muiksi työryhmän jäseniksi edustajan Puumalan kunnan teknisistä palveluista, vapaa-aikapalveluista ja Etelä-Savon sosiaali- ja terveystyöryhmästä. Tämän kutsun myötä ryhmä täydentyi kunnan teknisellä johtajalla Kimmo Hagmanilla, vapaa-aikasihteeri Virpi Tuovisella ja Essoten Liisa-Leena Vidmanilla. Lisäksi Puumalan kunnan hyvinvointi- ja kulttuurijohtaja Anna-Mari Summanen kuului ryhmän vahvuuteen.

Työryhmä kokoontui syksyn 2022 aikana kaksi (2) kertaa ja järjesti marraskuun alussa ikäihmisten seminaarin. Seminaari osoittautui suosituksi, sillä osallistujia oli lähes 50. Kokoontumisten ja erityisesti seminaarin yhteenvedon pohjalta rakennettiin tavoitteet ja toimenpiteet Puumalan kunnan suunnitelmaan ikääntyneen väestön tukemiseksi vuosille 2022–2025.

Puumalan kunnan suunnitelmaan ikääntyneen väestön tukemiseksi vuosille 2022–2025 on koottu varsinaisen suunnitelman tavoitteet toimenpiteineen, aikatauluineen ja vastuutahoineen, mutta myös keskeisiä puumalalaisen ikääntyvän väestön tunnuslukuja ja Puumalan alueen palveluja, jotka ovat merkityksellisiä ikääntyvälle väestölle. Lisäksi suunnitelmasta löytyy Puumalan kuntastrategian keskeiset elementit ja kunnan vanhus- ja vammaisneuvoston voimassa olevan toimintakauden toimintasuunnitelma, jotka ovat ohjenuoria tälle suunnitelmalle. Suunnitelmaan on otettu mukaan myös lyhyt koonti Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelmasta vuoteen 2030. Nämä kaikki sekä useat valtakunnalliset ohjeet, suunnitelmat ja määräykset muodostavat kokonaisuuden, joilla pyritään tukemaan hyvää vanhuutta.

3 IKÄÄNTYNEIDEN HYVINVOINNIN TILA PUUMALASSA

Alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1) on koottu keskeisiä tunnuslukuja ikääntyneiden asumisesta ja demografisesta huoltosuhteesta Puumalassa. Tunnusluvut ovat esitetty useamman vuoden ajalta, joten vertailu eri vuosien välillä on mahdollista, samoin kehityssuunnan hahmottaminen (2).

Indikaattoreiden pohjalta voidaan todeta seuraavaa:

- 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on kasvanut 5,7 % vuodesta 2016 vuoteen 2021 eli Puumalan väestö on entistä vanhusvoittoisempaa ja toimenpiteitä heidän tukemiseksi tarvitaan. Eniten kasvua on ollut 75-84 -vuotiaiden ryhmässä.
- Yksin asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on vähentynyt 2,5 % vuodesta 2016 vuoteen 2021.
- Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on pysynyt lähes samana, kun verrataan vuosia 2016 ja 2021. Tuloksessa on hieman vuosittaista vaihtelua vuosien 2016 ja 2021 aikana. Tavallisessa palveluasumisessa on laskua 65-vuotiailla ja sitä vanhemmilla, mutta sen sijaan tehostetussa palveluasumisessa olevien 65-85 vuotta täyttäneiden osuus on noussut vuodesta 2016 vuoteen 2021. Omaishoidoin tuen täyttävien osuus on myös laskenut kyseisellä ajanjaksolla.
- Demografisessa huoltosuhteessa on iso nousu vuodesta 2016 (89,8) vuoteen 2021 (103,2).

Taulukko 1. Keskeiset tunnusluvut puumalalaisten ikääntyneiden asumisesta ja kunnan demografiasta huoltosuhteesta (2).

INDIKAATTORIT						
Vuosi	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Asukasluku	2234	2208	2197	2151	2137	2117
Ikääntyneiden ikäjakauma = % väestöstä						
- 65-74 v	21,6	23,1	24,0	25,1	25,9	24,9
- 75-84 v	11,6	11,4	11,4	11,9	12,2	13,9
- 85 vuotta täyttäneet	5,4	5,3	5,3	5,8	5,9	5,5
- 90 vuotta täyttäneet	1,8	1,8	2,0	2,4	2,8	2,3
65 vuotta täyttäneet, % väestöstä						
	38,6	39,8	40,7	42,8	44,0	44,3

Yksin asuvat 75 vuotta täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	47,5	46,7	47,6	46,9	47,5	45,0
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	93,9	92,4	91,8	92,1	92,5	93,7
Omaishoidon tuen 65 v täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	2,3	2,0	2,7	2,7	2,9	2,0
Omaishoidon tuen 75 v täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	4,2	3,3	4,1	3,9	4,1	3,4
Omaishoidon tuen 85 v täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	8,3	5,9	6,8	6,4	7,1	6,9
Säännöllinen kotihoito 65 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	6,3	5,9	7,8	9,8	10,0	-
Säännöllinen kotihoito 80 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	28,4	34,8	30,9	24,8	27,2	-
Tavallinen palveluasuminen 65 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	3,1	1,0	0,8	2,1	1,8	1,5
Tavallinen palveluasuminen 75 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	6,3	2,4	1,9	4,2	3,9	3,2
Tavallinen palveluasuminen 85 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	13,3	5,9	4,3	7,2	7,1	7,8
Tehostettu palveluasuminen 65 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	2,6	3,6	3,9	3,5	3,4	2,9
Tehostettu palveluasuminen 75 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	5,0	7,6	8,2	7,6	7,2	6,1

Tehostettu palveluasuminen 85 täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	8,3	14,4	15,4	16,8	15,1	12,9

Toimeentulotukea saaneet 65 vuotta täyttäneet,						
% vastaavan ikäisestä väestöstä	1,2	1,0	1,2	1,7	1,4	1,5

Demografinen huoltosuhde						
(kuinka monta ei-työikäistä eli huollettavaa on yhtä työikäistä kohden)	89,8	91,7	94,3	100,1	103,3	103,2

Lähteet: Sotkanet.fi, Tilastokeskus

THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi (2) on ollut jo pidempään laskeva Puumalassa (Taulukko 2). Indeksiksi on kuitenkin korkea, joten ennaltaehkäisevä työ ja etenkin väestön kunnan kohottaminen on yhä tärkeämpää. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi oli Etelä-Savossa 112,4 ja koko Suomessa 100,0 vuonna 2019.

Taulukko 2. THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi Puumalassa vuosina 2015–2019 (2).

THL:n ikävakioitu sairastavuusindeksi				
2015	2016	2017	2018	2019
132,6	133,4	127,2	122,5	116,5

Kun tarkastellaan koetun hyvinvoinnin indikaattoreita, pitää tarkastelunäkökulma ottaa koko Etelä-Savoon, sillä kyseisistä mittareista ei juuri ole kuntakohtaisia tietoja Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen, THL:n, tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetissä. Koetun hyvinvoinnin indikaattoreita tarkastellaan tässä sekä 65 vuotta täyttäneistä että 75 vuotta täyttäneistä. Tiedot ovat vuodelta 2020 (2).

Eteläsavolaisista 65 vuotta täyttäneistä (vuosi 2020)

- koki elämänlaatunsa hyväksi 53,8 % (koko maa 55,5 %)
- koki itsensä onnelliseksi 57,2 % (koko maa 53,9 %)
- koki itsensä yksinäiseksi 8,9 % (koko maa 9,3 %)
- oli psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita 7,3 % (koko maa 9,4 %)
- koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi 49,5 % (koko maa 48,1 %)

Eteläsavolaisista 75 vuotta täyttäneistä (vuosi 2020)

- koki elämänlaatunsa hyväksi 46,7 % (koko maa 46,8 %)
- koki itsensä onnelliseksi 53,0 % (koko maa 53,9 %)
- koki itsensä yksinäiseksi 13,3 % (koko maa 13,2 %)
- oli psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita 8,8 % (koko maa 10,9 %)
- koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi 57,8 % (koko maa 57,4 %)

Elämänlaadun hyväksi kokevien osuus on pysynyt aika stabiilina viimeiset vuodet. Onnellisten osuus on lisääntynyt Etelä-Savossa ja ikääntyneet eteläsavolaiset ovat keskimäärin hieman onnellisimpia kuin samanikäiset koko Suomen mittakaavassa tarkasteltuna. Yksinäisyyden kokeminen on lisääntynyt reippaasti vuodesta 2018 (Etelä-Savo 65 vuotta täyttäneet 7,3 %, Etelä-Savo 75 vuotta täyttäneet 10,0 %). Myös psyykkisesti kuormittuneiden osuudessa on pientä kasvua, kun verrataan vuoden 2020 tuloksia vuoteen 2018. (2)

Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvia 65 vuotta täyttäneitä eteläsavolaisia oli noin 66 % vuonna 2020. Prosenttiosuus oli samansuuruinen, kun tarkastelunäkökulmaksi otetaan koko Suomi. Hieman iäkkäämpien, 75 vuotta täyttäneiden, osalta eteläsavolaisista lähes kaksi kolmasosaa (74,1 %) liikkui liian vähän. Vastaava osuus koko Suomen tasolla oli noin 72 %. (2)

Eteläsavolaisista 65 vuotta täyttäneistä noin 85 % (koko maa 85,2 %) oli tyytyväinen asuinalueensa olosuhteisiin vuoden 2020 tilastojen mukaan. Vastaava osuus oli lähes 88 % (koko maa 85,3 %) 75 vuotta täyttäneillä. (2)

4

ETELÄ-SAVON HYVINVOINTIALUEEN IKÄOHJELMA VUOTEEN 2030

Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma (7) on rakennettu terveys- ja voimavaralähtöisesti siten, että ohjelman lopputulemana Etelä-Savosta löytyy tulevaisuudessa hyvinvoivia, omatoimisia ja toimintakykyisiä ikääntyneitä. Ikäohjelma kannustaa mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen ja taloudellisesti sekä sosiaalisesti kestäväen palvelujärjestelmän rakentamiseen. Ikäohjelman toimintaa ohjaavat arvot ovat turvallisuus, osallisuus ja yhdenvertaisuus. Terveyden edistäminen ja sairauksien ennaltaehkäisy ovat olennainen osa ikäohjelmaa. Ennaltaehkäisevä ote on myös talouden näkökulmasta erittäin paljon edullisempaa kuin sairauksien hoito. Ikääntyvillä on halu asua kotona yhä kauemmin ja se on ollut keskeinen elementti Etelä-Savon ikäohjelman laatimisessa. Ikäohjelman tavoitteena onkin, että 94 % yli 75 vuotiaista eteläsavolaisista asuu omassa kodissaan.

Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelmassa (7) on määritelty painopistealueet, joiden avulla muodostuu jokaisen ikäihmisen yksilöllinen turvakehä. Tämä on kuvattu kuvassa 3. Ikäohjelman toteuttamiseen tarvitaan kaikkia eteläsavolaisia; ikääntyneitä, ikääntyviä, läheisiä, kuntia, järjestöjä ja yhdistyksiä sekä julkisia ja yksityisiä sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottajia.

Kuva 3. Ikäihmisen turvakehä Etelä-Savon hyvinvointialueella (7).

5 PUUMALAN KUNTASTRATEGIA

Puumala – Saimaan kirkkain tähti -kuntastrategia on laadittu aikajänteelle 2022–2026 (8). Saaristokunta Puumala nähdään vision mukaan vuonna 2026 uuden työn ja rohkeiden ratkaisujen kuntana, joka on hyvinvoivien ihmisten turvallinen koti Saimaalla. Strategia pohjautuu yhteisille arvoille, jotka ohjaavat kunnan ja luottamushenkilöiden toimintaa. Puumalan kunnan arvot ovat **asiakslähtöisyys, avoimuus, positiivisuus, tasa-arvoisuus ja yhteistyökykyisyys**.

Visiota kohti suunnataan strategian avulla, mikä rakentuu viiden painopisteen varaan. Painopisteet ovat **Saimaa, yrittäjyys, lapsiperheet, laatuasuminen ja hyvinvointi** (kuva 4). Jokaisen painopisteen kehittämiseksi on asetettu tavoitteet ja niille toimenpiteet sekä mittarit. (8)

Sekä Puumalan kuntastrategia että hyvinvointipalvelujen toimeenpano-ohjelma (9) ovat olleet keskeisessä roolissa tätä suunnitelmaa tehtäessä. Tähän kappaleeseen on koottu molempien ohjeistusten keskeiset asiat. Kuntastrategian osalta ne löytyvät kuvasta 4.

Hyvinvointipalveluille on laadittu ja hyväksytty toimeenpano-ohjelma vuonna 2019 (9). Se juontuu kuntastrategiasta ja tukee siinä olevien tavoitteiden toteutumista. Hyvinvointipalvelujen toimeenpano-ohjelman arvopohja on sama kuin kuntastrategiassa, sillä nykyisen kuntastrategian arvot ovat olleet samat jo edeltävässä strategiassa. Toimeenpano-ohjelma luo suuntaviivat päätöksenteolle ja jatkuvalla kehittämistyölle. Hyvinvointipalvelujen visio on Kokeillen, kehittäen, uskaltuen, yhdessä, lähellä, kaikille! Ikääntymisen näkökulmasta olennaisia esille nostettavia asioita ovat osallisuus, hyvinvointi, saavutettavuus ja liikunnan tukeminen. Hyvinvointipalvelujen vastuualueista liikuntapalvelut, kansalaisopisto sekä kirjasto- ja kulttuuritoimi tuottavat palveluja myös ikäihmisille.

- Pistohiekalle rakentuu alueen erityispiirteitä kunnioittavaa hyvinvointimatkailua ja alueen palvelut monipuolistuvat.
- Laiturikapasiteettia kasvatetaan sekä kirkonkylässä että Pistohiekalla.
- Satamapalvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti ja satama-alueen palvelutyylillä ja -kulttuuri tunnetaan ensiluokkaisuudestaan.
- Saimaa Geopark tunnetaan kansainvälisenä matkailualueena, johon alueen yritykset ovat toimintoihin kiinnittyneet.
- Reitistöinfrastruktuurin laajentuminen ja huolto maanomistajien, kuntien, yrittäjien ja yhteisöjen yhteistyöllä.
- Kirkonkylän ja sataman yhteissuunnitelman toimenpiteitä viedään päätöksentekoon ja toteutukseen koko strategiakauden.

- Turvallinen elinkeinopoliittinen toimintaympäristö.
- Kunta toimii yritysten kumppanina yritysten perustamis-, kasvu- ja kehittämissä vaiheissa.
- Kunta toimii yrittäjän tukena omistajanvaihdoksissa.
- Yritysvaikutusten arvioinnin käyttäminen.
- Mahdollistetaan osaavan työvoiman saatavuus yrityksille.
- Monipaikkayrittäjyyden edistäminen.
- Uudet, eri toimialojen yritykset sijoittavat merkittävästi Puumalaan.
- Kunnan ja yrittäjien vuorovaikutusten lisääminen mm. yrittäjien tapaamisilla ja toimitiloihin tutustumisella.

- Asiakaslähtöinen lupa- ja kaavoitusprosessi.
- Edistetään kerrostalo- ja rivitaloasumisen asuntotuotantoa.
- Kasvatetaan omarantaisten tonttien tarjontaa.
- Edistetään vapaa-ajan asuntojen muuttamista vakituisiksi asunnoiksi.
- Mahdollistetaan senioreiden yhteisöllistä asumista.
- Toimivat tietoliikenneyhteydet.

- Unicefin Lapsiystävällinen kunta toimintamallin toteuttaminen.
- Lapsen oikeuksien toteuttaminen.
- Lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen.
- Toiselle asteelle siirtyvän nuoren ja hänen perheen tukeminen.
- Yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen perusopetuksessa.

- Onnellinen ja toimintakykyinen kuntalainen.
- Vahvistetaan kuntalaisten ja monipaikkaisten ihmisten osallistumismahdollisuuksia kunnan kehittämiseen.
- Kansalaisopiston kurssitarjonnan uudistaminen ja monipuolistaminen.
- Puumalassa toimii hyvinvointiasema ja soten digipalvelut ovat helposti vaki- ja vapaa-ajan asukkaiden saatavissa myös hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen.
- Pelastustoimi ja ensihoito palvelevat 24/7 Puumalassa myös hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen.
- Puumala tunnetaan erinomaisesta asiakaspalvelusta.
- Kestävä kuntatalous.

Kuva 4. Puumalan kuntastrategian 2022–2026 painopisteet (8).

6 VANHUS- JA VAMMAISNEUVOSTON TOIMINTASUUNNITELMA

Vanhus- ja vammaisneuvoston toimintaa ohjaavat alueellinen hyvinvointialueen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO sekä edellä esitelty Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma. Puumalan kunnan vanhus- ja vammaisneuvosto on päättänyt (14.12.2021 § 29) toimintansa painopisteiksi ¹⁾ Hyvinvoinnin ja turvallisuuden, ²⁾ Osallisuuden ja vaikuttamisen, ³⁾ Toimintaympäristön sekä ⁴⁾ Palvelujen, tukitoimien ja muiden etuuksien järjestämisen ja saatavuuden (10). Edellä mainittujen painopisteiden tavoitteet ja toimenpiteet ovat seuraavat:

Hyvinvointi ja turvallisuus:

⇒ Tavoitteena on hyvinvoiva kuntalainen, joka tuntee olonsa turvalliseksi.

- Huomioimme toiminnassamme eri elämäntilanteissa olevat ikäihmiset ja vammaiset.
- Vaikutamme siihen, että palvelut ovat kaikille sopivia.
- Edesautamme, että kaikilla on turvallisuudentunne siitä, että elämä jatkuu ja palvelut ovat toimivia henkilön tilanteesta huolimatta.
- Edistämme jokaisen henkilön oman kodin esteettömyyttä.
- Välitämme eri toimijoille tietoa, miten vanhusten ja vammaisten hyvinvointia ja toimintakykyä voisi ylläpitää ja edistää mm. liikunta-, kulttuuri- ja kirjastopalveluissa sekä kansalaisopiston opetustoiminnassa.
- Järjestämme yhteistyössä kunnan ja muiden eri toimijoiden kanssa vuosittaisen vanhustenviikon ja kansainvälisen vammaistenpäivän.
- Esitämme kansalaisopistolle ja eri järjestöille, että ikäihmisille ja vammaisille järjestetään koulutustilaisuuksia, mikä on hyvä arki: turvallisuus, päätösvalta, lähellä olevat palvelut, sosiaaliset suhteet, hyvä ravinto, riittävä liikunta, näin saat rahasi riittämään/oman talouden hallinta jne.

Osallisuus ja vaikuttaminen:

⇒ Tavoitteena on, että ikäihmiset ja vammaiset osallistetaan erilaisten palvelujen kehittämiseen ja mahdollistetaan asioihin vaikuttaminen.

- Teemme esityksiä ja aloitteita sekä annamme lausuntoja ikäihmisiä ja vammaisia koskevissa kysymyksissä.
- Tiedotamme aktiivisesti kunnan eri hallinonaloille, että ikäihmisiä ja vammaisia koskevat asiat on tuotava vanhus- ja vammaisneuvostolle lausunnonle jo suunnitteluvaiheessa.
- Järjestämme joka toinen vuosi keväisin Ikäihmisten seminaarin, jossa keskustellaan siitä, millaisia toiveita ja tarpeita puumalalaisilla ikäihmisillä on Puumalassa ikäihmisille palveluja järjestävälle taholle.
- Kehitämme myös vammaisille erilaisia osallistamistapoja, joissa kuullaan, millaisia toiveita ja tarpeita puumalalaisilla vammaisilla on.
- Valmistelemme yhteistyössä eri toimijoiden kanssa valtuustokausittain (neljäksi vuodeksi) suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi, jossa otamme huomioon Ikäihmisten seminaarissa esiin tulleet toiveet ja tarpeet sekä kuntastrategian ja hyvinvointipalvelujen toimeenpano-ohjelman. Suunnitelman toteutumista arvioidaan kahden vuoden välein.
- Kehitämme suoratoistopalveluja ikäihmisille ja vammaisille.
- Toimimme avoimesti.
- Edistämme osallisuutta myös selkokielisellä tiedottamisella.

Toimintaympäristö:

⇒ Tavoitteena on, että ikäihmisten ja vammaisten toimintaympäristö mahdollistaa hyvän elämän.

- Edellytämme, että ne toimijat, jotka ovat vastuussa ikäihmisten ja vammaisten toimintaympäristöstä, huomioivat niissä turvallisuuden, terveellisuuden, yhteisöllisyyden ja esteettömyyden.

Palvelujen, tukitoimien ja muiden etuuksien järjestäminen ja saatavuus:

⇒ Tavoitteena on, että palvelut, tukitoimet ja etuudet ovat jokaiselle tarkoituksenmukaiset ja hyvin saatavilla.

- Toimimme tiedon välittäjänä ikäihmisten ja vammaisten oikeuksien takaamiseksi ja palvelujen saamiseksi.
- Edellytämme ikäihmisten ja vammaisten näkökulman huomioimista palvelujen tuottamisessa: esteettömyys ja saatavuus.
- Pidämme esillä huolta haja-asutusalueella asuvien ikäihmisten ja vammaisten palvelujen tavoitettavuuden säilymisestä.
- Seuraamme palvelujen tuottamisessa esiintyviä epäkohtia ikäihmisten ja vammaisten näkökulmasta ja teemme esityksiä epäkohtien korjaamiseksi.
- Edellytämme, että kunta järjestää säännöllistä ja toistuvaa digiopastusta.
- Edellytämme, että kansalaisopisto tarjoaa jatkuvasti digikursseja.

7

HYVINVOINTIKERTOMUKSET JA -SUUNNITELMAT

Puumalan kunnanvaltuusto on hyväksynyt 28.8.2017 hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vuosille 2017-2020 (11). Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään vuosittain osana kuntasuunnittelua. Valtuusto on hyväksynyt 13.12.2021 hyvinvointikertomuksen vuosiraportin vuodelta 2021 ja hyvinvointisuunnitelman vuodelle 2022 (12).

Hyvinvointikertomus (ikäntyneiden osalta)

Puumalan väestöllinen huoltosuhte on heikentynyt nopeasti, noin viisi prosenttiyksikköä vuodessa. Vuonna 2020 huoltosuhteen kasvu kuitenkin hieman hidastui. Demografinen huoltosuhte ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttäneitä on sataa 15–64-vuotiasta (työikäistä) kohti. Huoltosuhteen heikentyminen johtuu siten pääosin väestön ikääntymisestä (12).

Vuonna 2020 muuttoliike kääntyi positiiviseksi. Sama tahti jatkui myös kahtena seuraavana vuonna. Tiedot vuodelta 2022 osoittavat, että kokonaisnettomuutto oli +12 henkilöä (13). Kuntalaisten tulotaso on kehittynyt positiivisesti ja työllisyys on parantunut. Toimeentulotuen käyttö on hieman lisääntynyt. Toki tässä yhteydessä on huomioitava, että pienessä väestöpohjassa pienetkin muutokset näkyvät herkästi. Kuntalaisten sairastavuus näyttää myös jonkin verran kasvaneen, kun asiaa tarkastelee esimerkiksi sairauspäivärahaa saaneiden lukumäärällä tai sairaalahoidon päivillä mitattuna (12).

Hyvinvointisuunnitelmassa on otettu seuraavat ikääntyneitä koskevat painopistealueet ja kehittämis-kohteet:

1. Pienituloiset, erityisesti eläkeläiset, huomioidaan paremmin

- Pienituloisuus huomioidaan nykyistä paremmin kunnan palveluissa ja esimerkiksi maksuissa pelkän sosioekonomisen aseman (esim. työttömyys, eläkkeensaaja) sijaan.

2. Kuntalaisten fyysisen terveyden edistämiseen panostetaan liikuntapalveluilla

- Tunnistetaan ja tuetaan vähän liikkuvia henkilöitä

3. Panostetaan entistä vahvemmin ikäihmisten muistisairauksien varhaiseen havaitsemiseen, fyysisten toimintakyvyn ylläpitoon ja mielenterveysongelmien ehkäisyyn

- Muistiseulontojen vahvistaminen
- Ikäihmisten omatoimisuuteen ja liikuntaan kannustaminen
- kuntalaisten sosiaalisen kanssakäymisen edesauttaminen eri muodoin

4. Kuntalaiset ovat tyytyväisiä palveluihinsa

5. Ennaltaehkäisyllä saadaan vähennettyä palvelujen tarvetta

- Kunnan ja Essoten (vuoden 2022 alusta lähtien Etelä-Savon hyvinvointialue, Eloisa) yhteistyö etenkin vammojen ja myrkytysten ehkäisyssä sekä mielenterveyden tukemisessa

6. Asuinympäristöt ovat turvallisia, terveellisiä ja yhteisöllisiä

- Toteutetaan turvallisuuskartoitus kaikkien liikenneväylien osalta

7. Esteetön koti on helposti saatavilla

- Jatketaan Kunnan Puumala -hankkeessa toteutettujen kotikartoitusten tekemistä

Hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi (ikäntyneiden osalta)

Liikuntapalvelut ovat laajat ja kohdentuvat hyvin eri toimijaryhmille. Vapaa-ajan asukkaiden tyytyväisyyttä mitattiin syksyllä 2021 ja tulokset olivat hyvin myönteiset. Vapaa-ajan asukkailla oli kuitenkin toiveita sote-palveluiden kehittämiseen.

Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset (ikäntyneiden osalta)

Hyvinvointikertomuksen indikaattorit osoittavat, että väestön terveydentila on pysynyt pääosin hyvänä.

Hyvinvointisuunnitelma 2021

Vuonna 2017 laaditun hyvinvointisuunnitelman toimeenpanoa jatketaan edelleen. Hyvinvointisuunnitelma päivitetään vuonna 2023.

8 PUUMALAN KESKEISET PALVELUT IKÄÄNTYNEILLE

Puumalan kunnassa ja kunnan alueella on useita palveluja ikääntyneille. Keskeiset niistä on listattu tähän.

Terveyspalveluina järjestetään perusterveydenhuollon vastaanottopalveluja, laboratoriopalveluja, fyysioterapiaa, hammashoitoa sekä mielenterveyspalvelua Puumalan hyvinvointiasemalla. Kuvantaminen (röntgen) järjestetään keskussairaalassa Mikkelissä. Ajanvaraus ja palveluneuvonta ensineuvon kautta ja päivystys Mikkelin keskussairaalassa. Julkisten terveyspalvelujen järjestäminen on Etelä-Savon hyvinvointialueen vastuulla.

Päivätoimintaa järjestetään viikoittain osana vanhustyötä. Päivätoimintaan osallistumisen syy on monilla asiakkailla sosiaalinen (yksinäisyys tai syrjäytymisen uhka), puutteelliset peseytymistilat tai muut asuintilat, liikkumisen ja asioinnin vaikeudet tai hoidollinen tarve. Päivätoiminnan järjestäminen on Etelä-Savon hyvinvointialueen vastuulla.

Tukipalvelut ovat ensisijaisia palveluja kotona asumisen tukena. Tukipalveluja ovat sauna-, kauppa-, ateria- ja turvapalvelut. Vuoden 2023 Puumalan kunta ottaa käyttöön pääsääntöisesti yli 80-vuotiaille tarkoitettua siivoussetelin.

Kotihoido tukee kuntalaisen itsenäistä selviytymistä omassa kodissa. Kotihoidosta vastaa Etelä-Savon hyvinvointialue.

Omaishoito on yksi kotihoidon tukimuodoista ja sillä tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu vanhusta kotona hoitavalle maksetusta hoitopalkkiosta ja hänelle kuuluvista vapaapäivistä sekä hoidettavalle annetuista ja muista omaishoitoa tukevista palveluista. Se on määrärahasidonnainen, harkinnanvarainen etuus, jonka myöntämisperusteet vahvistaa Etelä-Savon hyvinvointialue.

Sosiaalipalveluja tarjotaan sosiaalityössä ja kehitysvammahuollossa. Sosiaalipalveluista haetaan muun muassa sosiaalihuoltolain mukaista kuljetuspalvelua ja vammaispalvelulain mukaista kuljetuspalvelua. Ikääntyneiden asumispalveluina tarjotaan tehostettua ja tavallista asumispalvelua sekä jaksohoitoyksikön palveluja. Kehitysvammaisille on tarjolla asumispalvelua sekä työ- ja päivätoimintaa. Julkisten sosiaalipalvelujen järjestäminen on Etelä-Savon hyvinvointialueen vastuulla.

Vanhus- ja vammaisneuvosto toimii ikääntyneiden vaikutuskanavana. Vanhuspalvelulain mukaan kunnan on huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhus- ja vammaisneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka ikääntyneen väestön tarvitsemien palvelujen

kannalta. Vanhus- ja vammaisneuvosto järjestää yhdessä yhdistysten ja järjestöjen kanssa kerran kuukaudessa kokoontuvaa Senioritupa-toimintaa.

Kulttuuritoimi tuottaa ikääntyneille erilaisia kulttuuripalveluja (konsertit, teatteriesitykset, kulttuuriretket yms.).

Kirjastopalvelua tuottaa Puumalassa Mikkelin kaupunki.

Liikuntapalvelut: Kuntosalin käyttö on maksutonta puumalalaisille eläkeläisille. Urheiluhallia voi vuokrata ryhmien käyttöön. Erilaista liikuntaa järjestetään yhteistyössä eri toimijoiden kanssa resurssien mukaan.

Tekninen toimi tuottaa palveluja esteettömään asumiseen ja kulkemiseen.

Kansalaisopisto tarjoaa monipuolista opetusta, mielen virkeyttä ja kunnon kohotusta myös ikääntyneille.

Tarvittaessa kaikki kunnan toimialat tekevät yhteistyötä palvelujen tarjonnassa.

Ikäihmisten kohtaamispaikkoja ovat kansalaisopiston kurssit, luennot, näyttelyt ja konsertit, liikuntapahtumat, Essoten päivätoiminta, seurakunnan järjestämät tapahtumat sekä järjestöjen järjestämät tapahtumat.

Ikäihmisten seminaari pidettiin 3.11.2022. Seminaarista tiedotettiin muun muassa Puumala-lehdessä (kuva 5). Seminaariin osallistui noin 50 henkilöä. Seminaari toteutettiin Learning cafe -menetelmällä. Seminaarissa oli kuusi teemoittain rakennettua aihetta: ¹⁾ Sote-palvelut, ²⁾ Teknisen toimialan palvelut, ³⁾ Järjestöt ja yhdistykset, ⁴⁾ Fyysinen hyvinvointi, ⁵⁾ Psyykinen hyvinvointi; kulttuuri ja muut tapahtumat sekä ⁶⁾ Sosiaalinen hyvinvointi, osallisuus ja kohtaaminen. Eri teemapöydissä nousi esiin samoja asioita. Niitä ei toisteta tässä eri teemojen alla, vaan on sijoitettu asiaa lähinnä olevan teeman alle.

Sote-palveluiden pöydässä nousi esiin kehittämisehdotuksina, toiveina ja palautteena muun muassa alle kootut asiat. Toiveen perään on koottu palvelun järjestäjän toimenpiteitä ja mahdollinen tilannekatsaus esille nostetusta asiasta. Nämä toimenpiteet ja tilannekatsaukset ovat ikäihmisten suunnitelman työstämiseen kootun työryhmän kommentteja. Yleisesti ottaen vuoden 2023 alusta käynnistyvä Etelä-Savon hyvinvointialue ja sen tuomat muutokset mietityttivät useita seminaariosallistujia.

- Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden pysyminen Puumalassa (suunnitelman mukaan Puumalaan jää esim. vakituisen lääkärin, terveydenhoitajan ja hammaslääkärin palvelut).
- Muistikahvilan perustaminen (matalan kynnyksen kohtaamispaikan perustaminen etenee kunnan ja yhteistyötahtojen toimesta).
- Ajanvarauskirjojen mahdollisimman aikainen avaaminen (resurssivaje hankaloittaa tätä).
- Puhelinajanvarauksen hankaluus (pitkät valikkotekstit ja jonotukset ovat todettu hankaliksi; käyttäjien tulisi antaa palautetta palvelusta, jotta käyttövaikeudet tulevat ISLABin tietoon).
- Kotiutuspalvelun / tehovalvonnan / potilashotellin järjestäminen esimerkiksi sairaalasta kotiuttamisen jälkeen (asia on erikoissairaanhoidon liittyvä ja viesti ideasta viedään Eloisan työntekijöiden toimesta eteenpäin).
- Sosiaalisen asumisen lisääminen esimerkiksi perhekodin muodossa (asia on ollut esillä, mutta perhekotiyritystä ei ole saatu Puumalaan).

Teknisen toimialan pöydässä keskityttiin muun muassa ikäihmisiä koskettaviin tila- ja liikenne- ja ratkaisuihin. Esille nostettiin esimerkiksi alle listattuja kehittämisehdotuksia ja toiveita. Näiden perään on koottu esille nostetun asian tämänhetkinen tila tai tulevaisuuden suunnitelmat.

- Uuden ikääntyneille suunnatun asumisyksikön rakentaminen / perustaminen (Seniorikotien remontti on parhaillaan käynnissä).
- Tarpeettomien suojateiden poistaminen (kunnan tekninen toimi hoitaa asian Rinnettien ja Kenttätien osalta kesällä 2023).
- Väistämisvelvollisuuden lisääminen Lukkarintien ja Peltotien risteykseen (tulossa teknisen toimen toimesta).
- Vähemmän korotettuja reunuksia kevyenliikenteenväylien siirtymisiin (tätä kokeillaan Kenttätiellä 2022/2023).
- Kantatie 62 ja Keskustien risteyksen saattaminen turvallisemmaksi (asia on ELYn vastuulla ja siitä on keskusteltu heidän kanssaan; muutosta ei ole tulossa lähitulevaisuudessa; kunta hoitaa tarvittaessa tehokkaammin risteyksen läheisyydessä olevien pensaiden raivaamisen näkyvyyden parantamiseksi).
- Entisen tenniskuplan alueen käyttöönotto ulkoliikunta-alueeksi (asiasta järjestetään ideointikysely alkutalvesta 2023).
- Korotetut wc-istuimet kunnantalolle (toteutettu 2022).

- Vuokrattavat tai lainattavat rollaattorit syrjäkyliltä tuleville (todettiin, että pyörätuoli olisi parempi vaihtoehto ja se on jo lainattavissa seurakunnalta).
- Istumapaikkoja lisää satama-alueelle, Niementielle, Kenttätielle ja urheilukentän ympäristöön (suunnitteilla kesäksi 2023).
- Inva-paikkoja ja niiden opasteita lisää keskustan alueelle (tulossa 2022/2023).
- Asfaltoinnin puutteet kuntoon keskusta-alueella (tulossa 2023).

Järjestöjen ja yhdistysten pöydässä keskityttiin heidän rooliin ikäihmisten toiminnan järjestämisessä siten, että kunta ja mahdolliset muut yhteistyökumppanit ovat myös aiheesta tai asiasta riippuen mukana toiminnassa. Esille nostettiin seuraavia kehittämisehdotuksia ja toiveita. Niiden perästä löytyvät asian tämänhetkinen tila tai tulevaisuuden suunnitelmat.

- Yhteisen ulkoliikunnan järjestäminen (erilaisten kimppekävelyryhmien kokoaminen on pitkälti kiinni ihmisten omasta aktiivisuudesta; kunta järjestää muutaman kimppekävelyn vuonna 2023).
- Teatteri- ja konserttimatkojen järjestäminen kuljetuksella (näitä on jo nyt ja kunta osallistuu kustannuksiin esimerkiksi "Kokoa oma poppoo" -toiminnan kautta).
- Ulkoilutapahtumia Norppalaavulle (todettiin, että järjestöjen ja yhdistysten tulee aktivoitua tässä; kunta on mukana Vanhustenviikon Norppalaavulle suuntautuvan retken organisoinnissa).
- Päivätanssien järjestäminen (näitä on taannoin järjestetty, mutta haasteena on ollut vähäinen osallistujamäärä; päivä-tanssien toteutumista lähitulevaisuudessa on mietitty yksityisten henkilöiden ja yhdistysten toimesta).
- Yleisesitteen kokoaminen yhdistyksistä ja järjestöistä (Etelä-Savon maakunnallinen järjestöneuvottelukunta YhES toimii maakunnan alueella toimivien yhdistysten ja järjestöjen monialaisena yhteistyöelimenä ja heidän verkkosivuilla on mahdollista ilmoittaa yhdistyksistä ja niihin liittyvästä toiminnosta; alusta on siis valmis, kun yhdistykset vain aktivoivat sen käyttämiseen).
- Yhdistysten yhteinen ilmoitustaulu keskusta-alueelle (tämä on selvityksen alla).

Fyysisen hyvinvoinnin pöydässä pohdittiin ikäihmisten osalta liikuntaan, luontoon ja muihin fyysisen hyvinvoinnin tekijöihin liittyviä teemoja. Keskusteluttaneet kehittämissideat ja toiveet tämänhetkisen tilan tai tulevaisuuden suunnitelmien osalta on koottu alle.

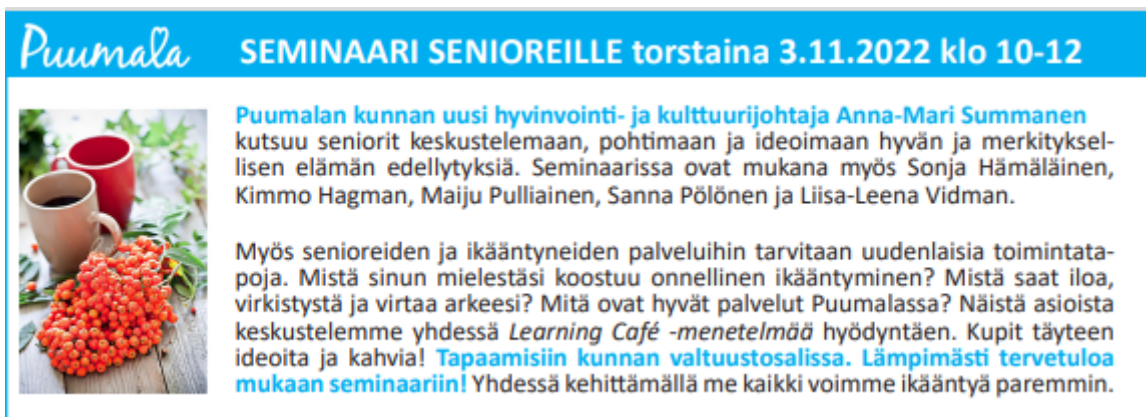
- Uimahalliretkien ja muiden liikuntatoimintojen jatkuvuuden turvaaminen (ne jatkuvat kunnan osalta, mikäli kunnanvaltuusto hyväksyy ne vuosittain kunnan talousarviossa).
- Kimppekäyjiä lähiseutujen laturetkille (liikuntatoimi ottaa nämä kokeiluun talvella 2023).
- "Vie vanhus ulos" -paikalliskampanjaan osallistuminen ja muiden ulkoiluystävätempausten järjestäminen (osallistutaan em. kampanjaan vuonna 2023 ja siitä edespäin, mikäli kampanja todetaan toimivaksi).
- Valokuvasuunnistuksen järjestäminen (on suunnitteilla liikuntatoimessa, mutta on todettu aiempien kokemusten perusteella työlääksi järjestää vähäiseen osallistujamäärään nähden).
- Henkilökohtaista tukea ja ohjausta liikunnassa (on jo käytössä kunnan puolesta, mutta liikuntaneuvonta hakee vielä muotoaan hyvinvointialueuudistuksen myötä; resurssit ohjauksen toteuttamiseen ovat rajalliset).
- Yhteiskyytien järjestäminen erilaisiin liikuntatapahtumiin (vaatii yksilöiden aktivoitumista, mutta kunta on mukana "Kokoa oma Poppoo" -toiminnalla).
- Avoimen kohtaamispaikan ja yhteisten kahvitilaisuuksien järjestäminen (selvityksen alla).
- Ystäväpalvelun tarpeen selvittäminen ja organisointi (mahdollinen SPR:n ystäväpalvelukurssin järjestäminen kansalaisopistossa suunnitteilla lv. 2023–2024).

Psyykkisen hyvinvoinnin pysäkillä keskusteltiin kulttuurista ja erilaisesta tapahtumatarjonnasta. Esille nousi muun muassa alle lueteltuja kehittämisideoita ja toiveita. Niiden perään on koottu esille nostettujen teemojen tämänhetkinen tila tai tulevaisuuden suunnitelmat.

- Konsertti- ja teatteritapahtumien määrän lisääminen (toteutumismäärät ovat määrärahasidonnaisia kunnan osalta, mutta määrää pyritään lisäämään).
- Puumala-videoiden ja filmien koonti sekä esittäminen auditoriossa (työn alla kulttuuripalveluissa).
- Ikäihmisille kohdennetun tiedottamisen tehostaminen (selvityksen alla, esimerkiksi näyttötaulun tehokkaamman käytön mahdollisuus).
- Suurentavan lukulampun hankkiminen kunnantalolle (selvityksen alla).

Sosiaalisen hyvinvoinnin pöydässä oli teemana erityisesti yhteisöllisyyteen ja kohtaamiseen liittyvät asiat. Alle on koottu esimerkkejä keskusteluttaneista teemoista. Niiden perästä löytyy mainittujen teemojen ja asioiden kehittämisideat ja toiveet tämänhetkisen tilan tai tulevaisuuden suunnitelmien osalta.

- Puumalan uusien asukkaiden ja niin sanottujen ”puolipuumalalaisten” huomioiminen (kunta järjestää noin kerran vuodessa uusien asukkaiden illan).
- Muistikahvilatoiminnan järjestäminen (tämä on selvityksessä).
- Kyläilyrinki (asiasta vinkataan Puumala-lehteä mahdollisen jutun tiimoilta).
- Yksinasuvien huomioiminen (ns. Hoksauta minut -kortti käyttöön ottaminen selvityksessä).
- Yhteisen Puumala-yhdistyksen perustaminen (jo nyt on paljon yhdistyksiä ja päällekkäisyyttä; yhdistystoiminta vaatii myös kansalaisaktiivisuutta).

Puumala SEMINAARI SENIOREILLE torstaina 3.11.2022 klo 10-12

Puumalan kunnan uusi hyvinvointi- ja kulttuurijohtaja Anna-Mari Summanen kutsuu seniorit keskustelemaan, pohtimaan ja ideoimaan hyvän ja merkityksellisen elämän edellytyksiä. Seminaarissa ovat mukana myös Sonja Hämäläinen, Kimmo Hagman, Maiju Pulliainen, Sanna Pölönen ja Liisa-Leena Vidman.

Myös senioreiden ja ikääntyneiden palveluihin tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja. Mistä sinun mielestäsi koostuu onnellinen ikääntyminen? Mistä saat iloa, virkistystä ja virtaa arkeesi? Mitä ovat hyvät palvelut Puumalassa? Näistä asioista keskustelemme yhdessä *Learning Café* -menetelmää hyödyntäen. Kupit täyteen ideoita ja kahvia! **Tapaamisiin kunnan valtuustosalissa. Lämpimästi tervetuloa mukaan seminaariin!** Yhdessä kehittämällä me kaikki voimme ikääntyä paremmin.

Kuva 5. Puumala-lehdessä ollut kutsu ikääntyneiden seminaariin.

10

IKÄÄNTYNEEN VÄESTÖN SUUNNITELMAN TAVOITTEET PUUMALASSA

Edellä mainituista asiakirjoista, ohjeista, tilastoista ja suunnitelmista sekä erityisesti ikäihmisten seminaarissa esille nousseista teemoista rakennettiin Puumalan kunnan ikääntyneen väestön suunnitelman tavoitteet. Ideana oli nostaa esille jotain muuta kuin mitä valtakunnallisissa, maakunnallisissa ja paikallisissa ohjeissa, suunnitelmissa ja asiakirjoissa tuodaan jo esille. Tarkoitus ei ollut toistaa niitä, vaan koota tavoitteet Puumalan ikääntyvän väestön tarpeista lähteviksi. Tavoitteet Puumalan kunnan suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi 2022–2025 ovat:

- 1. Puumalan profiloituminen ikäihmisystävällisenä kuntana, osa 1.** Puumala on saanut Unicefin myöntämän Lapsiystävällinen kunta -statuksen hyvästä ja ansiokkaasta lasten, nuorten ja perheiden eteen tehdystä työstä. Puumala on Suomen ikääntyneimpiä kuntia, joten Puumalalla on mahdollisuus profiloitua ikäihmisystävälliseksi kunnaksi, kääntää ikääntyminen voimavaraksi ja nostaa esiin painotuksia ja toimenpiteitä ikäihmisten osalta.
- 2. Ikäihmisten osallisuuden vahvistaminen entistä paremmin kirkonkylän ja sataman kehittämisessä.** Puumalan kunta on toteuttanut sataman ja kirkonkylän alueen yleissuunnitelman. Yleissuunnitelman on toteuttanut FCG OY (13). Yleissuunnitelman laadintaa on ohjannut kirkonkylän ja sataman kehittämisen ohjausryhmä, jossa on ollut mukana myös vanhus- ja vammaisneuvoston jäsen. Ikääntyneen väestön suunnitelmassa tavoitteena on, että ikäihmiset huomioidaan niin saavutettavuuden kuin osallisuudenkin osalta entistä paremmin kirkonkylän ja sataman kehittämisessä.
- 3. Muistikahvilan perustaminen.** Ideana on perustaa matalan kynnyksen kohtaamispaikka ikäihmisille. Muistikahvilassa olisi toiveissa harjaannuttaa ja aktivoita muistia esimerkiksi erilaisten pelien ja musiikin avulla. Toiveena olisi saada erilaisia luennoitsijoita ja esimerkiksi muistiluotsi vierailulle aika ajoin. Muistikahvilaa varten tarvitaan isohko tila keskeiseltä paikalta ja kahvilatoiminnan vetäjä. Selvityksen alla on, voidaanko se liittää Avoimen kohtaamispaikan yhteyteen. Tavoitteena on, että muistikahvilatoiminnan organisointi jakautuisi useamman tahon vastuulle.

Tavoitteille on laadittu toimenpiteet, aikataulut, tarvittavat resurssit ja vastuutahot. Laadinnassa on hyödynnetty hyvinvointi-indikaattoreita, kunnan strategiaa, hyvinvointipalvelujen toimeenpano-ohjelmaa, kunnan hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, Etelä-Savon alueellista hyvinvointikertomusta ja hyvinvointisuunnitelmaa sekä ikäihmisille marraskuussa 2022 järjestetyssä seminaarissa esille tulleita asioita.

Tavoite 1: Puumalan profiloituminen ikäihmisystävällisenä kuntana, osa 1

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Nykyisten ikäihmisille suunnattujen palvelujen kartoittaminen ja parantaminen	2023–2025	Kaikki eri alojen toimijat
Ehkäisevän päihdetoimintatyön tehostaminen	2023–2025	Vapaa-aikapalvelut
Digipalveluneuvonnan turvaaminen ikäihmisille	2023–2025	Hallinto- ja hyvinvointipalvelut
Kylille jalkautuminen	2023–2025	Vanhus- ja vammaisneuvosto
Yleisen tietoisuuden lisääminen ikäihmisystävällisestä Puumalasta ⇨ somemummon tai -vaarin rekrytoiminen	2023	Hallinto- ja hyvinvointipalvelut

Puumalan profiloituminen ikäihmisystävälliseksi kunnaksi on pitkäkestoinen, laaja-alainen ja monitahoinen prosessi. Sen alle voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi kaikki edellisen Puumalan kunnan vuosien 2018–2021 suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi esitetyt tavoitteet. Näitä olivat ¹⁾ Yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy sekä yhteisöllisyyden lisääminen, ²⁾ Vähän liikkuvien tukeminen ja terveyden edistäminen, ³⁾ Osallisuuden lisääminen sekä ⁴⁾ Esteettömyys ja turvallisuus. Haasteellisessa tavoitteessa selvitetään olemassa olevat, ikäihmisille suunnatut palvelut ja toiminnot. Kartoituksen jälkeen mietitään toimenpiteitä niiden uudistamiseksi sekä tarpeen vaatiessa uusien palvelujen ja toimintojen kehittämiseksi. Tämä on laaja kokonaisuus, joka vaatii työpanosta kaikkien ikäihmisten kanssa toimivilta.

Koska kyseessä on laaja tavoite, on otsikkoon otettu käsite *osa 1*. Puumalan profiloituminen ikäihmisystävällisenä kuntana jatkuu myös tulevaisuudessa. Seuraavissa Puumalan kunnan ikääntyvän väestön tukemiseen tarkoitetuissa suunnitelmissa on mahdollista jatkaa tätä tavoitetta uusin osin (esim. osa 2).

Ehkäisevän päihdetyön toiminta on ollut hieman pimennossa kunnassa viime vuosina, joten sen tehostaminen myös ikäihmisten osalta on paikallaan. Alkoholien käytöstä ei ole tilastotietoja kunnittain. Sen sijaan alkoholin myynnistä niitä on mahdollista tarkastella. Jos Suomessa myytiin vuonna 2021 alkoholia (100 %) keskimäärin 8,5 litraa jokaista 18 vuotta täyttäneeltä kohden, niin Puumalassa vastaava luku oli 18,7 litraa (2). Toki paikkakunnan vapaa-ajan asukkaiden runsas määrä näkyy tilastoissa, mutta ehkäisevän päihdetyön merkitys on kuitenkin tärkeää muun muassa tulevaisuuden terveiden elinvuosien näkökulmasta. Tavoitteena on tehostaa ehkäisevää päihdetyötä ikäihmisten osalta niin tiedottamisessa kuin aktiivisessa toiminnassa yhteistyössä eri tahojen, esimerkiksi Etelä-Savon hyvinvointialueen, kanssa.

Ikäihmisystävälliseen kuntaan katsottiin kuuluvaksi myös digipalveluneuvonnan turvaaminen ikäihmisille. Tämä toteutuu muun muassa kansalaisopistossa järjestettävien kursseiden avulla. Lisäksi Etelä-Savon ammattiopiston Esedun hankekoordinoima terveys- ja hyvinvointiauto ReissuElluun on suunniteltu digiopastusta lähitulevaisuudessa. Vanhus- ja vammaisneuvosto on suunnitellut jalkautumista kylille. Tavoitteena on viedä sivukylillä asuville tietoa kunnan alueen palveluista ja ikäihmisille suunnatuista tapahtumista. Jalkautuminen on tarkoitus aloittaa vuoden 2023 aikana.

Yhtenä toimenpiteenä Puumalan ikäihmisystävällisen profiloinnin nostamisessa on tietoisuuden lisääminen asiasta niin kunnan, maakunnan kuin koko Suomen alueella. Tarkoituksena on rekrytoida somemummo tai -vaari, joka somettaa omalla kanavallaan eri digitaalisen median palveluissa ikäihmisystävällisestä Puumalasta, eli siitä mitä kaikkea hyvää liittyy ikäihmisten asumiseen ja olemiseen Puumalassa. Kun tehtävään on valittu henkilö, hänen kanssa tehdään asiasta tarkempi suunnitelma.

Tavoite 2: Ikäihmisten osallisuuden vahvistaminen entistä paremmin kirkonkylän ja sataman kehittämisessä

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Aiheesta tiedottaminen	2023–2025	Tekninen toimiala
Kommenttipyynnöt vanhus- ja vammaisneuvostolta	2023–2025	Tekninen toimiala, hyvinvointipalvelut
Mahd. yleiset tiedotustilaisuudet ja kehittämisillat	2023–2025	Tekninen toimiala
Katselmukset kirkonkylän alueella ja satama-alueella vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa	2023–2025	Tekninen toimiala, hyvinvointipalvelut

FCG Finnish Consulting Group Oy laati Puumalan kirkonkylän ja satama-alueen yleissuunnitelman, joka valmistui vuonna 2022. Yleissuunnitelman keskeisenä tavoitteena oli muodostaa ennalta määriteltyjen kehittämisen kohdealueiden osalta näkökulmia alueen kehittämisen jatkotoimenpiteistä. Yleissuunnitelmassa on muodostettu kehittämisen visio, määritelty alueelle sijoituvia toimintoja sekä aikataulutettu yleissuunnitelmatasoisesti tulevia toimenpiteitä ja investointeja (13). Ikäihmisten seminaarissa nousi esille toive ikäihmisten huomioimisesta erityisesti saavutettavuuden näkökulmasta kirkonkylän aluetta ja satama-aluetta kehitettäessä. Väestöltään ikääntyvässä kunnassa tämä on olennaista ja siksi nostettu yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi Puumalan kunnan suunnitelmassa ikääntyneen väestön tukemiseksi 2022–2025. Tämän tavoitteen toteutumisessa tekninen toimiala on keskeisessä roolissa.

Tavoite 3: Muistikahvilan perustaminen

Toimenpiteet	Aikataulu	Vastuu
Nykyisen Kylätupa-toiminnan käytänteiden selvittäminen	2023	Hallinto- ja hyvinvointipalvelut
Sopivien tilojen kartoittaminen	2023	Tekninen toimiala, hyvinvointipalvelut
Kohtaamispaikka-toiminnan periaatteisiin perehtyminen	2023	Hyvinvointipalvelut
Mahd. hankerahoituksen selvittäminen	2023	Hallinto- ja hyvinvointipalvelut
Yhteistyötahojen kartoittaminen	2023	Hyvinvointipalvelut
Kohtaamispaikan perustaminen (ml. Muistikahvila)	2024	Hallinto- ja hyvinvointipalvelut

Muistikahvilan perustamisessa on olennaista selvittää kunnassa jo toiminnassa olevan Kylätuvan toimintaperiaatteet ja kartoittaa erilaiset tilavaihtoehdot. Lisäksi Puumalan kunta on allekirjoittanut perhepalveluiden osalta Kohtaamispaikka-toiminnan sopimuksen. On mietittävä, miten erilaisten kohtaamispaikkojen (ikäihmiset, perheet, työttömät, yrittäjät ym.) osalta saataisiin tehostettua toimintaa ja vahvistettua synergiaa. Muistikahvila voisi olla osa laajempaa kohtaamispaikkatoimintaa. Pohjustustyön tekeminen laaja-alaiselle kohtaamispaikalle hoituu kunnan osalta työntekijöiden päivittäisten työtehtävien ohessa, mutta varsinaisen kohtaamispaikan perustaminen ja muistikahvilatoiminnan organisointi vaatii resursseja varsinkin toiminnan alkuvaiheessa.

11 SUUNNITELMAN TARKISTAMINEN JA ARVIOINTI

Puumalan kunnan suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi vuosina 2022–2025 toteutetaan sen valmistumisen ja hyväksymisen jälkeen laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kesken. Toteuttaja- ja vastuutahoina ovat muun muassa ikääntyvät ja ikääntyneet itse läheistensä kanssa, kunta, seurakunta sekä järjestöt ja yhdistykset. Sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta vastuu on ensisijaisesti Etelä-Savon hyvinvointialueella.

Suunnitelman hyväksyy valtuusto ja se tarkistetaan valtuustokausittain. Suunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain, josta raportoidaan valtuustolle. Suunnitelman tarkistamisen ja arvioinnin toteuttaa vanhus- ja vammaisneuvosto.

12 LÄHTEET

- 1 Tilastokeskus, 2022. Tilastotietoa aiheittain. Saatavilla: www.stat.fi/tilastotieto (viitattu 10.10.2022).
- 2 THL, 2022. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Tilasto- ja indikaattori-pankki Sotkanet. Saatavilla: <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/index> (viitattu 10.10.2022).
- 3 Kuntaliitto, 2023. Väestöennusteet. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/analyysit-ja-tietoaineistot/kuntakuvaajat/vaestoennusteet> (viitattu 16.1.2023).
- 4 Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020. Tavoitteena ikäystävällinen Suomi. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 28.12.2022).
- 5 Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020. Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030. Tavoitteena ikävyökäs Suomi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:29. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y (viitattu 28.12.2022).
- 6 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvluista, 28.12.2012/980. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980> (viitattu 28.12.2022).
- 7 Etelä-Savon hyvinvointialue, 2023. Etelä-Savon hyvinvointialueen ikäohjelma vuoteen 2030. Linkki julkaisuun saatavilla: <https://etelasavonha.fi/eloisa/tutkimus-ja-kehittamistyo/ikaohjelma-2030/> (viitattu 17.1.2023).
- 8 Puumalan kunta, 2022. Puumalan kuntastrategia 2022–2026. Saatavilla: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fpuumala.fi%2Fwp-content%2Fuploads%2FPuumalan-kuntastrategia-2022-2026.pptx&wdOrigin=BROWSELINK> (viitattu 26.1.2023).
- 9 Puumalan kunta, 2019. Hyvinvointipalvelujen toimeenpano-ohjelma 2019–2025. Saatavilla: <http://puumala.fi/wp-content/uploads/Kuntastrategia-hyvinvointipalvelujen-toimeenpano-ohjelma-2019-2025.pdf> (viitattu 26.1.2023).
- 10 Puumalan kunta, 2021. Vanhus- ja vammaisneuvoston toimintasuunnitelma 2020–2025. Saatavilla: [https://puumala.cloudnc.fi/fi-Fi/Toimielimet/Vanhus_ ja_vammaisneuvosto/Kokous_14122021/Vanhus_ ja_vammaisneuvoston_toimintasuunn\(6183\)](https://puumala.cloudnc.fi/fi-Fi/Toimielimet/Vanhus_ ja_vammaisneuvosto/Kokous_14122021/Vanhus_ ja_vammaisneuvoston_toimintasuunn(6183)) (viitattu 26.1.2023).
- 11 Puumalan kunta, 2017. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma valtuustokaudelle 2017–2020. Saatavilla: <http://puumala.fi/wp-content/uploads/Hyvinvointikertomus-ja-hyvinvointisuunnitelma-2017-2020.pdf> (viitattu 27.1.2023).
- 12 Puumalan kunta, 2021. Hyvinvointikertomuksen vuosittainen raportti 2021. Saatavilla: <https://puumala.cloudnc.fi/fi->

[FI/Toimielimet/Valtuusto/Kokous_13122021/Vuoden_2021_hyvinvointikertomus\(6168\)](#)
(viitattu 27.1.2023).

- 13 Etelä-Savon maakuntaliitto, 2023. Väestömuutosten ennakkotietoja Etelä-Savossa 1.1.–31.12.2022. Saatavilla: <https://www.esavo.fi/resources/public/Tietoa-Etela-Savosta/Tilastot/V%C3%A4est%C3%B6/vaestonmuutoksetetela-savossa122022.pdf> (viitattu 27.1.2023).
- 14 Puumalan kunta, 2022. Puumalan kirkonkylän ja sataman yleissuunnitelma. Saatavilla: https://puumala.fi/wp-content/uploads/Kirkonkylan-ja-sataman-yleissuunnitelma_kaiikki-1.pdf (viitattu 25.1.2023).